2. évfolyam. Budapest, 1891. szeptembe 11. 37. szám.

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. Váczikörut 23 hova minden küldemény intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve . . 8 frt —
Félévre . . . . . 4 » —
Negyedévre . . . . . 2 » —
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

Graetz Henrik — Emléklap az orosz zsidókért. — A héber szó. Irta; Tábori Róbert. — A tápió-szelei rabbi nyilatkozatára. Szabolcsi Miksától. — Még egyszer az «inogó oszlopok». — Révai ur. Elbeszélés. Gonda Dezsőtől. — Hazai hirek. — Külföldi hirek. — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1891. september 13.) 5651 **Elul** hó (29 napos) 10-ike. Hétfő 11-ike. Kedd 12-ike. Szerda 13-ika. Csütörtök 14-ike. Péntek 15-ike. Szombat 16-ika. Hetiszidra: **Ki-Szévó.** —Haftórah: Jezsaiás 60. fejezete.

Graetz Henrik.

1817—1891.

Hiszszük és reméljük, hogy jövő nemzedékünknek már nem lesz oka arra, hogy haragjával illesse őt azért a szörnyü ajándékért, melynek legalább közvetve szerzője volt; de igenis hálával és kegyelettel fog megemlékezni róla azért a másik ajándékért, melynek közvetlen teremtője volt és amely hosszu, hosszu időn át büszkesége, disze lesz a zsidóságnak és irodalmának. Dr. *Graetz* Henrik, a zsidóság legnagyobb történetirója szolgáltatta az okot a német antiszemitismus kitörésére. Ez az átok meg fog szünni, szünőfélben van már is, mig az áldás, melyet népének hagyományozott: *története* századokra a zsidóság szivébe vési a nevét.

Graetz Henrik mint tudós és történész hajthatatlan, megvesztegethetlen volt. Bizonyosak vagyunk felőle, hogy ha előre tudta volna is, hogy a németekről mondott és megörökitett itélete egy szenvedésekben és megalázásokban oly gazdag korszakot teremt a zsidóságra nézve, aminőt tényleg teremtett, még akkor is ugy irta volna azt meg, amint megirta. Mikor ugyanis chauvinismusban uszott az egész német zsidóság és a teuton erények istenitésében egymást multák felül nagy Németország tollfoghatói, akkor állott elő a zsidó történetbuvár és kiméletlenül kimondotta, hogy nem egészen ugy van ám az a német jellem dicsőségével. Türelmetlen, másokat lenéző, faragatlan és az üldözés felé hajló a német charaktere. Feljajdult erre *Treitschke*, az udvari történész. Lássátok, szólt, igy nyilatkozik felőlünk a zsidóság leghiresebb historikusa, ki meghozzá német is, — és meginditotta a dicstelen hadjáratot, melynek támogatója maga Bismarck volt és melynek látható fővezérségét Stöcker vállalta magára. Sok keservet, jajt okozott azóta az antiszemitismusnak elnevezett járvány a zsidóságnak, de elfelejt minden szenvedést, ha a halhatatlan műre gondol, melyet e betegség véletlen okozója teremtett: Graetz Henriknek 8000 oldalt kitevő, tizenkét kötetes (a II. kötet két részből áll) Zsidók Történetére a legrégibb időktől a legujabb korig.

A zsidóságot tanította megismerni önmagát. Nemesebbet, nagyobbat nem tehetett érettünk senki sem.

*

Graetz Henrik az 1848-iki lengyel szabadságharczban szomoru hirnévre szert tett Xions városkájában (Posen nagyherczegségében) született 1817-ben. Atyja szegény és tudatlan mészáros volt. Első ta

Lapunk mai száma 16 oldalra terjed.

nulmányait otthon végezte a „cheder"-ben, ahol a lánglelkü és bámulatos felfogásu és szorgalmu gyermek alapjait tette le, rengeteg, mindenkit meglepő zsidó ismereteinek. Rabbinak készült, azért 14 éves korában Oldenburgba ment, hol akkor Samson Raphael Hirsch, a németországi orthodoxia későbbi megalapitója, jesivát tartott fenn. Hirsch tanácsára (a mi orthodoxaink vezérei nem adnak ilyen tanácsot) Graetz az oldenburgi gymnasiumba vétette fel magát, mig talmudikus tanulmányait a Hirsch házában folytatta. Az egyetemet Boroszlóban végezte, hol első nagyobb művét „Gnosticismus u. Judentum" (1844) megirta. Boroszlóból volt tanitójához, Hirschhez került házitanitónak Nikolsburgba, (Hirsch ez idő alatt morvai országos rabbi lett.) Miután tanitva és tanulva ismét 3 évet töltött Hirsch házában, „próbaszónoklatra" indult Krotoschinba, fel is ment a szószékre, de, egy szó kevés, ennyit sem hozott ajkára; elfelejtette még a textust is.

Soha azóta predikátióra nem vállalkozott és ha beszédet kellett tartania (mint pl. mikor 1877-ben itt járt a magyar rabbiképző intézet felavatásánál) papirosról olvasta le, de azt is remegve, dadogva, mig ha társaságban megszólalt, ha előadást tartott, anélkül, hogy tudta volna, hogy ilyet tart, gazdagon áradt szájából a szebbnél szebb beszéd, akármily sulyos tudományos problemát fejtegetett. 1850-ben Lundenburgba ment tanitónak és egy évvel később magániskolát nyitott. Itt irta meg epochális művének „A zsidók története"-nek negyedik kötetét. (művét ezzel kezdte; az I. és II. kötet sokkal később jelent meg) Midőn 1854-ben megnyilt a boroszlói rabbiszeminárium, a már akkor hirneves Graetzet hivták meg a bibliai tudományok és a zsidó történelem tanárának, amely minőségben egészen haláláig működött. Története 3-ik kötete 1856-ban jelent meg, ezeket követték a többi kötetek 5—11-ig; I. és II. kötete, mely a bibliai korszakot tárgyalja, csak 1877-ben látott napvilágot, miutan szerző féléven keresztül járta be a szentföldet és mind azon vidékeket, a melyeken a biblia történetei lejátszódtak.

Történetén kivül, mely egyedüli a maga nemében. Graetz számos héber könyvet is irt és egy könyvtárt kitevő egyéb, értékesnél értékesebb munkát. 20 év óta tanára a boroszlói egyetemnek és tagja a madridi tud. akadémiának. Meghalt f. hó 8-án Münchenben, hol fiánál volt látogatóban, ki az ottani egyetem rendk. tanára.

Történetével nevét ragyogó betükkel irta Izrael legnagyobbjainak nevei mellé.

Sz. M.

A héber szó.

Visszaemlékezés.

Irta: **Tábori Róbert.**

Ros-Hasónó napján lesz éppen tizenhárom éve. Reggeli hat órakor ott állottam a bihácsi várkapu alatt és tekintetem a fölkelő nap arczán csüngött. Három hét óta nem láttam, mert felhők boritották. Hogy mit jelent az, három hétig nem látni napot, mikor az ember folyton szabad ég alatt van? Esőt, folyton és szakadatlanul aláömlő esőt, mely lemossa rólunk csaknem egészen az emberi formát, beteggé tesz, tönkre tesz, lázt és szenvedést visz ereinkbe s olyan kedélyhangulatokat szül, melyekben mindent csak szürke fátyolon keresztül látunk.

Epés hangulatomat a napnak látása sem tudta egyhamar eloszlatni. Előtte való este, tizórai mars után érkezett századom Bihácsba s rögtön, amint megjött, őrszolgálatra rendelték. Még annyi időm sem maradt, hogy lemossam arczomról az odatapadt sarat, mely az utnak különféle állomásait jelezte. Ez a kis pontocska, mely már ugy odaszáradt, hogy csaknem anyajegynek látszik, Petrovácz határából való; ez a másik és a mellette levő harmadik a ribarcsi fennsik nyomai, s a többiről is csaknem földrajzi pontossággal megmondhatnám, hol csatlakoztak hozzám.

Éjjel, mikor fölváltottak őrállomásomról, lelopóztam a közelben elrohanó Unna folyamhoz s éppen beleakartam mártani kezemet vizébe, mikor fejem fölött elsüvitett egy golyó. A tulsó partról rám lőtt egy lelketlen bosnyák, aki megirigyelte tőlem tisztasági hajlamaimat. Gyorsabban, mint jöttek, elpárologtak is ezek. Siettem a sáncz mögé és gúnyosan variálva Kohelet mondását: »Velakelev hachaj hi tóv mehoarje hammesz«,*) félhangon dörmögtem:

— Inkább sárosan élni, mint mosakodva meghalni!

A hosszu éj is elmult nehéz őrszolgálatban. Fásultan állottam és még a teljesitett kötelességeknek tudata sem tudott lelkesiteni. Tessék lelkesedni akkor — midőn az ember ilyen szertelenül sáros és lekivánkozik róla minden egyes ruhadarab! Elhiszem, hogy az emberi szivben lakó szikra türhetővé teszi az éhséget, a szomjuságot, a hideget, a meleget, szóval minden nélkülözést — de még ez a szikra sem állja ki a folytonos esőt és a térden felül érő sarat. Pislog és elalszik.

*) Többet ér az eleven kutya, mint a döglött oroszlán.

Emléklap az orosz zsidókért.

Az első lépés.

Megmozdul a magyar társadalom. Az a fagyos közöny, mely eddig a kedélyeket fogva tartotta, olvadni készül. Kik azzal vádolták a nemzetet, hogy érzéketlen, hogy szabadságszeretete a lovagiasság hijján van, mert némán hallgatja a gyenge, védtelen elnyomottak panaszát, azoknak — hála isten! — nincsen igazuk. A magyar társadalom vezérei: az irodalom, a művészet és tudomány legelőkelőbbjei készülnek arra, hogy megczáfolják e vádat.

Az a szerény szózat, melyet munkatársunk *Verus* (Vázsonyi Jenő) intézett a magyar irókhoz, élénk visszhangra lelt. Alig négy hét előtt csak jámbor kivánság alakjában merült fel e lapok hasábjain az eszme, hogy az üldözött orosz zsidók javára emléklap volna kiadandó és ma már a megvalósuláshoz közeledik a terv. Az irodalom kitünőségei felekezeti különbség nélkül lelkesedéssel karolták fel a lapunk által felvetett és a napirendről leszorulni nem engedett eszmét és alapos reményünk van, hogy a szerencsétlen üldözötteknek a magyar könyörület is fog juttatni betevő falatot. A kiadandó emlékalbum ugyanis oly gazdag tartalmunak igérkezik, hogy azt minden művelt magyar meg fogja szerezni, nemcsak emberszeretetből, de a könyv irodalmi és művészi értékénél fogva is.

De ha a remélhető anyagi és erkölcsi sikertől egy pillanatra el is tekintünk és megfontoljuk, hogy mint készül a nemzet szine-java hatalmas tiltakozásra az emberjogot lábbal tipró orosz önkény ellen, úgy felemelő érzet fog el bennünket. A nemzet, melynek legjobbjai az emberszeretet szolgálatába állnak és a szabadságért hevülnek, meg fogja talán lassankint nemcsak jogilag, de társadalmilag is váltani saját zsidó polgárait is.

Az emléklap ügyében megindult mozgalomról a következőkben számol be tudósitónk:

Az »Egyenlőség«-ben fölvetett gondolat, hogy az orosz zsidók javára emlékalbum volna kiadandó, a mérvadó körök tetszésével találkozott. Több neves iró az »Egyenlőség«-hez intézett levélben jelentette ki a tervhez való hozzájárulását. Az általános érdeklődést látva, e lapok szerkesztője felkérte Vészi Józsefet a »Pester Lloyd« belső munkatársát, hivna ez ügyben értekezletet egybe. Az értekezlet f. hó 7-én délután 3 órakor tartatott meg az István főherczeg szálló földszinti termében. *Vészi József* megnyitó beszédében, a megjelenteket üdvözli. Az értekezlet czélját — ugymond — felesleges előadni, hisz mindnyájan ismerik azt. A társadalom eddig közönynyel nézte az orosz üldözöttek szenvedéseit, az irók kötelessége irányt adni a társadalomnak és e közönyt megtörni. A megjelentek szép száma bizonyitja, hogy a magyar irók e hivatásra rátermettek. Felolvassa *Várady* Antal levelét, ki távollétét kimenti és lelkes szavakkal fejezi ki a mozgalomhoz való csatlakozását és felajánlja »Mózes« czimü kiadatlan tragoediájának első felvonását, mely a zsidóknak Egyiptomban való szenve-

---

A nap is olyan sárgán nézett felém, mintha elöntötte volna az a sok epe, mely bennünk e bolondos országban kiállott, sok, bolondos szenvedés emlékére fölkavarodott. Hát ország ez, ahol minden hely görbe, mintha az alkotó keze pofoncsapta volna? hát háboru ez, ahol az ember napokig kergeti az ellenséget s mikor azt hiszi, hogy már kikergette a világból, egyszerre csak megmozdul feje fölött egy csomó szikla és halált okád? hát ellenség az, aki legfényesebb idejében is csak rabló volt, most pedig a legrosszabb martalócznál is kujónabb: megsüti nyárson az elfogott katonát, megcsonkitja, csak lesből harczol és sohasem mutatja az arczát, hogy szembe lehetne vele nézni!

— Aki fényesnek mondott téged, háboru és katonaélet, bolond volt az! — e szavakkal fejeztem be elkeseredett elmélkedéseimet.

E pillanatban megszólalt mögöttem egy hang nyájas köszöntésre:

— Dobre rána!

Ezt még megértettem: Jó reggelt kivánt. De ennél többet nem tudtam az ország nyelvéből. Ahelyett, hogy feleltem volna, megnéztem hát előbb emberemet, aki e szokatlan udvariassággal közeledett felém. Mert mióta Bosznyákországot bejártam, puskatussal és szuronyhegygyel szoktunk egymásnak köszönni: mi és az országnak lakói.

Nyájas arczu öreg ur állott előttem. Igazi patriarka-alak szép, hosszu, hófehér szakállal, mosolygó szemekkel és tisztes külsővel, hogy beillett volna Ábrahámnak a képes bibliába. Még a viselete is olyan volt: ünnepi, ragyogó tisztaságu és tökéletesen keleti.

Az öreg ur beszélt hozzám valamit bosznyák nyelven, de én egy szót sem értettem belőle. Pedig kedves dolog lehetett — mert kezével olyan mozdulatot tett, mintha enni adna. Mikor látta, hogy nem értem mondókáját, más nyelven szólalt meg. Éppen egy évvel előbb, mikor a török szimpátiák olyan veszedelmes módon dühöngtek nálunk országszerte, én is megvettem Erődi Béla török nyelvtanát és bemagoltam az első leczkét Annyira mégis hasznomra volt, hogy most megsejtettem, hogy ez az öreg ur törökül beszél hozzám, de hogy mit mond, annak megértésére már gyönge volt a tudásom.

Hirtelen valami bolondos gondolat czikkázott keresztül agyamon. Valamikor gyermekkoromban szorgalmasan tanulgattam a szentirást eredeti szöveggel s még

déseit és a rabszolgaságból való felszabadulásukat festi, mit az értekezlet hangos éljenekkel vett tudomásul. Vészi inditványára *Majláth* Béla közfelkiáltással az értekezlet elnökévé választatik.

Majláth Béla meghatottan mond a bizalomért köszönetet. Ő mint közkatona kivánta a nemes ügyet szolgálni, de az értekezlet kitüntető bizalma elől kitérni nem akar. Teljes erővel és lelkesedéssel fog az emberszeretet létesitendő művein munkálkodni. Felszólitja a jelenlevőket, az értekezlet egyedüli tárgyának, a magyar irók és művészek által kiadandó emlékalbum szerkesztésének és kiadásának megvitatására.

Hock János országgyülési képviselő szólalt fel ezután. A hatalmas orosz nemzetet szembe helyezi a magyarral. Az emlékalbum kiadásának nemcsak anyagi, de sokkal nagyobb erkölcsi sulya lesz. A nagy orosz birodalom, melynek irodalma vezérszerepet követel magának az eszmék harczában, üldözi a védteleneket, a kicsi magyar nemzet irói világa tiltakozik ez embertelenség ellen. Tiszta szivből üdvözli az emlékalbum eszméjét és reméli, hogy a szerencsétlen üldözöttek javára kiadandó mű becsületére fog válni a magyar irodalomnak és nem az irók hibája lesz, ha az emlékkönyv nem nagyobb összeggel fogja szaporitani az üldözöttek segélyezésére forditandó summát.

Többek hozzászólása után az értekezlet egyhangulag elhalározta,hogy a magyar irók és művészek legjelesebbjeinek közreműködésével emlékalbumot ad ki az orosz zsidók javára Az emlékalbum nemcsak anyagilag akar a könyörület munkájához járulni, de erkölcsi tiltakozása legyen a magyar nemzetnek az orosz önkény ellen,

Megválasztották ezután a szerkesztőbizottságot. Elnök lett: *Majláth Béla*. Tagok: *Benedek Elek, Bihari Sándor, Gerő Károly, Hevesi József, Hock János, Manheimer Gusztáv, Mezei Ernő, Rákosi Viktor, Róna József, Szabolcsi Miksa, Váradi Antal, Vészi József, Zala György*. Jegyző: *Vázsonyi Jenő*. A kiadó- és terjesztő-bizottság tagjai: *Gelléri Mór* és *dr Feleki Sándor*.

A szerkesztő-bizottság legközelebbi ülése f. hó 14-én délután 4 órakor fog megtartatni Majláth Béla elnök lakásán (Nemzeti Muzeum épülete földszint 14 ajtó). A tagok ezen az uton is felkéretnek, hogy a több fontos ügyet tárgyaló ülésre lehetőleg teljes számmal megjelenni sziveskednének.

V.

A tápió-szelei rabbi

a következő nyilatkozatot küldötte be lapunknak:

»Tekintetes szerkesztő ur!

Becses lapjának ez évi 35-ik számában»Mi minden történhetik stb.« czim alatt megjelent s ugy személyemet, mint —de különösen — hitközségemet pelengérre állitani igyekvő czikkére legyen szabad nem a magam igazolására,de egyszerüen feleletül az alábbi sorok közlésére, illetve becses lapjának hasábjai közt helyet kérnem.

A czikk irója [1]) igen enyhén itél fölöttem, mint-

[1]) A szerkesztő irta.

megmaradt emlékezetemben a nagy szókincs. Hátha megérti ezt a nyelvet az én »patriarkám«?

— Lomó boszó? (mért jöttél?) — kérdém tőle hirtelen.

Látni kellett volna, mint derül ki még inkább arcza, mint csillog tekintetében az édes öröm. Megfogta kezemet, megrázta, aztán megölelt és csaknem sirva örömében, válaszolt:

— Haló anosim achim anachnu? haló av echod lónu básomájim? Jehudi ato, gam onóchi!*)

Olyan mohón ömlött a szó ajkairól, mintha tuláradó szivből jönne. Rám is ragadt érzése és szivesen viszanoztam kézszoritását, ölelését; ő pedig folytatta:

— Da, ki Ros-Hasonó hajóm!**)

Annyi jelentőséggel mondta ki ezt a szót, a hogy az az én fásult szivemről is lepattant a kéreg Tovább beszélt az öreg s elmondta, hogy tegnap este a parancsnoknál volt, aki kérésére megengedte, hogy az czredtől szolgáló zsidók a két ünnepnapon föl legyenek mentve a szolgálat alól s elmehessenek templomba. Félóra előtt, éppen mikor templomba indult, megtudta, hogy itt az őrségen is van egy ember, aki egy valláson van vele s eljött azt megreklamálni a maga részére.

Öt perczczel később utban voltam vele a város felé. A főhadnagy, amint meglátta a tábornok irott parancsát, azonnal elbocsátott. Patriarkám előbb lakásába vezetett, ott beleültettek meleg fürdőbe, egy szerecsen szolga tiszta fehérnemüt hozott, azután magamra hagytak.

Tiz percz mulva, mint »uj ember« jöttem ki a fürdőszobából: fölfrissülve, tisztára mosva és éhesen.

Elém tettek egy jó reggelit. Maga a házigazda fölszolgált, pedig nem szorult rá, hogy ő szolgálja ki vendégeit. Pinto Benjamin a leggazdagabb emberek egyike volt a bihácsi vilajetben és tele volt a háza szolgákkal. Hanem azt az édes kötelességet, hogy föltalált testvérét ő ápolja, nem engedte volna át másnak.

Azután bejöttek családjának tagjai, akiket hirtelen hazaszólittatott a templomból. Neje, egy gyönyörü keleti szépség, két fia és leánya. Az asszony homlokon csókolt, a két fia parolázott velem és azt mondta:

*) Testvérek vagyunk mi Egy az apánk az égben Jehuda törzsbeli vagy, én is az vagyok!

**) Tudd meg, hogy ujév van ma!

hogy szellemi erőimet tagadó kijelentése nem érinthet, hiszen a nem kedvelt prófétákat is rendesen beszámithatlanokká kiáltották ki.[2]) Általában köszönettel vennék minden alapos czáfolatot, s hallgatag türnék minden ócsárlást, mert mint azt halhatatlan Mendelsohn Nagy Frigyesnek mondá: Aki sakkjátszmához ül, legyen elkészülve, hogy egy paraszt is megveri.[3]) (Nem czitálom ezen mondatot senkire vonatkozással, csak példabeszédként hozom fel). De czikkező hitközségemet is elitéli és megbélyegzi, mert oly rabbit tart, ki a zsidóvallás alapjait akarja megrenditeni. Ez ellen erkölcsi kötelességem óvást emelni, mert személyes ügyeim a hitközség semmiféle kül- vagy belügyével kapcsolatban nincs. Ugy szónoklataim mint irataim sarkelve »Halljad Izráel stb.« Ha felszóllalok azok ellen, kik a vallás szabványait figyelmen kivül hagyják, teszem azt bebizonyitandó, hogy az, aki az ugynevezett erkölcsi zsidósággal megelégszik, az a kereszténység alapján áll, mert a kereszténység nemesebb értelemben, — amint annak, alapitójának fenkölt meghagyása szerint lennie kellene — egy felszabaditó, reformált zsidóság.

[2]) Ezt a talmud találta ki, tisztelt rabbi ur, mely a következő szentencziát állitja fel. »A jeruzsálemi templom elpusztulása óta a bolondok lettek a próféták«

[3]) Roppant ostoba mondás lett volna, még ha Mendelssohn szájából is i g y került volna ki A berlini Sokratesnek imputált mondás (Nagy Frigyes, porosz királyhoz, ki szemére lobbantotta, hogy hogy merészelte az ő műveit megkritizálni) igy bangzik: Felség, akí tekézik, legyen rá elkészülve, hogy a bábokat felállitó suhancz a rossz dobásokat is kikiáltja

Meg vagyok győződve s hinni akarom, hogy tekintetes szerkesztő ur becses lapjának hasábjain nem csak vádnak, de kötelességszerü védelemnek is van helye s ezen reményben vagyok

Tápió-Szelén, 1891. évi szeptember hó 3-án

a tekintetes szerkesztő urnak alázatos szolgája

Lichtenstein Ignácz
ker. rabbi.

*

Adtuk a rabbi úr nyilatkozatát teljes, változatlan szövegében, bárha az egészből csak az aláirás az övé. De ez mindegy; ő mint a magáét küldi be hozzánk és nekünk ezzel számolnunk kell.

A rabbi ur által aláirt, különben elég zavaros irat szerzője, ugy látszik, nem volt tisztában azzal, hogy tulajdonképpen miről van szó, mit kell neki czáfolnia. Az inkriminált közlemény a magyar zsidóság *gyalázatának, szennyfoltjának* mondotta a tápió-szelei zsidó hitközséget, mert ismételt figyelmeztetés daczára oly rabbit tart *még most is funkczionáló* papjául, ki *már* 5 év előtt a zsidóságot apáik hite elhagyására nyilvánosan (van-e nagyobb nyilvánosság, mint kinyomatott és ezer meg ezer példányban terjesztett könyv?) szólitotta fel, ki Jézust hirdetve, a zsidóság alapjait tagadja és ki azóta — »Dibre Emeth« boroszlói missionárius lelkész által szerkesztett hittéritői lap tanusága folytán »haladt az üdv felismerésében« és »Judenthum und *Christenthum« czim alatt (azóta meg is jelent)* új könyvet készit, mely minden tekintetben méltóan sorakozik szerzőnek első művéhez, mert mielőtt kiadta, Budapesten sokat konferált hittéritő barátjaival. — És mit válaszol erre a rabbi nyilatkozata? Azt, hogy »személyes ügyeim a hitközség semmiféle kül- vagy belügyeivel kapcsolatban nincs.« Hogyan? ha ön mint rabbi, tehát mint a zsidó hit őre, tanitója, füzeteket ir, melyekben a zsidókat vallásuk elhagyására, a kereszténység felvételére ösztökéli: azt ön »*személyes ügy*«-nek tekinti, melyhez községének semmi köze? Avagy nem tette-e ezt? Én hiszem, hogy nem tette; de neve ott van azokon a füzeteken, aminthogy itt van ezen nyilatkozata alatt és a hittéritők az egész világon, mint a kereszténység uj hirdetőjét ünnepelték és ünneplik önt; és ön minderre azt állitja, hogy ez az ön »személyes ügye?« Valóban, mintha csak arra törekednék rabbi ur, hogy a hozzánk beküldött iratban ő ját maga bebizonyitsa állitásunkat és fiának, a volt lipótmezei tébolydai orvosnak állitását, hogy t. i. rabbi ur b e t e g.

De ön még mást is mond nyilatkozatában, azt ugyanis, hogy hát czáfolják meg önt. Édes rabbi ur! ön ezzel az óhajával kissé elkésett. Ezernyolczszáz és nehány esztendővel előbb kellett volna önnek jelentkeznie, mielőtt Jézus hivei ott hagyták a zsidóságot, mielőtt a zsidóság és kereszténység hitelveiben és szertartásaiban két egymástól különvált hitté lett. Ma bocsájtkozzunk mi önnel vitába a fölött, hogy a zsidó,

---

»Sálom alechem!«, a leány pedig hirtelen lehajolt, s mielőtt ebben megakadályozhattam volna, megcsókolta kezemet.

Valamennyinek igy mutatott be az öreg:

— Testvérem!

. . . . Tizenhárom év mult el azóta, sok megpróbáltatáson mentem keresztül. Nem egyszer közeledett hozzám a kisértés és csábitóan sugta fülembe: »Vesd el magadtól ennek az ósdi vallásnak nyügét! Jer más zászló alá, ahol rang, fény és hatalom vár reád.« Nehéz napok is fölvirradtak a zsidóságra, melyekben kin volt az üldözettek táborához tartozni — kin már azért is, mivel harczolni sem lehetett, hanem csak néma megadással kellett türni. Pedig ez a legnehezebb!

Ha voltak gyönge pillanataim, ha édesnek tetszett a csábszó, feltünt előttem az öreg patriárka alakja s hallotam szavát:

— Háló anosim achim anachnu!

Vége volt a csáb erejének. Tündöklőnek, diadalmasnak láttam a magam zászlaját, nem kivánkoztam az üldözők közé. Mert akikkel együtt szenvedtem, azok *igazi* testvéreim.

vagy a keresztény vallás jobb, igazabb-e? Ilyenre ismét csak hasonló beteg ember képes. Mi sokkal jobban tiszteljük keresztény felebarátaink hitét, meggyoződését, semhogy egyenesen bűnnek, eszeveszettségnek ne tartanók, ilyen kérdésre szót is vesztegetni. Az ön meggyőződése szerint a keresztény hit az igazibb; jól van, hagyja ott a zsidóságot és legyen kereszténynyé; tegyék ezt mindazok, kik az ön meggyőződésén vannak; de ne maradjon ön ilyen meggyőződés mellett a zsidó hitnek hirdetője, papja. Hogy ön azokat a füzeteket megirhatta, vagy azok számára nevét kölcsönözhette és a mellett megmaradt funktionáló rabbinak, azt mi csak ugy tudtuk magunknak megmagyarázni, — mert gonosznak, csalónak nem tartjuk — hogy rabbi ur beteg és ezért nem is ön ellen, hanem községe ellen irányitottuk támadásunkat, mivel mint zsidó vallástestűlet megtartotta önt továbbra is rabbijául.

Van nyilatkozatában még egy pont, melyre kis megjegyzéssel tartozunk.

Az ön sarkelve, irja rabbi ur, a »Halljad Izrael stb.» Hát ez féligmeddig természetes, mert hisz mint missionárius, csakis arra kell törekednie, hogy *Izrael hallgassa* meg önt. De tréfa nélkül: én elhiszem, hogy önnek a »S'ma Jiszróél» a sarkelve. Kérdezősködjék akármely keresztény papnál, nem hiszi-e szentül, hogy Egy az Isten. Egy, kiben hármat kell érteni, vagy Egy, ki Egy, mint az unitáriusok hiszik, de az unitáriusok azért keresztények. Ön ezzel a mondásával semmit sem czáfolt, annál kevésbbé, mert egy szóval sem tagadja, hogy ön irta az önnek tulajdonitott és nevével ékesitett füzeteket, egyetlen szóval sem, hogy egyetért tartalmukkal. A »Halljad Izrael« fogásról tehát ne szóljunk, de igenis néhány szót kell vesztegetnünk az utána következő zavaros, de általunk — miután füzeteiben lerakott «elveit» ismerjűk — tán kitalált passusra. Magyarul szólva, ön ezt irja (ha nem ugy értette, kérjük, czáfoljon meg bennünket, kötelességünknek fogjuk tartani, hogy ebbeli nyilatkozatának helyt adjunk), tehát magyarul szólva; ön ezt irta:

Zsidó, ki vallása szertartásait szentül megtartja, az ellen én, már mint a tápió-szelei rabbi, szót sem szólok. Maradjon az meg zsidónak. De aki a szertartásokat csak ugy félválról veszi és azt mondja, hogy ő csak a zsidó vallásban lerakott erkölcsi tanokat követi, az keresztelkedjék ki, mert ezek az erkölcsi tanok azonosok a keresztény erkölcsccsel, ergo ugyis a kereszténység alapján áll.

Engedjen meg egy kérdést, Lichtenstein Ignácz, tápió-szelei ker. rabbi ur:

Ha a vallás szertartásain és hitelvein magát túltett zsidó követte az ön tanácsát, ha kereszténynyé lett, megtörténik azonban vele az — mert látja ez nincs kizárva — hogy a keresztény szertartásokat sem tartja meg, a keresztény hitelveket sem valja: hova keresztelkedjék aztán az a boldogtalan? Mert talán tudja, kedves rabbi ur, hogy a keresztény vallásnak is vannak hitelvei, szertartásai, ünnepei. Azt pedig beteg ember is alig hiszi, hogy a zsidó, ki a hitelveket nem vallja, miket apái követtek, okvetlenül hü követője lesz majd más hitelveknek, mik tőle idegenek. Kivált, ha meggondoljuk — ments Isten, hogy ezzel, hajszáinyival is kicsinyiteni akarnók a keresztény dogmákat — hogy a keresztény vallás hitelvei sokkal sulyosabb igényeket támasztananak az észhez, mint a zsidó vallás. Ön oly nagy sulyt fektet arra, hogy az ember a vallást, melyet magáénak mond, meg is tartsa! Már pedig a zsidó, ki az ön tanácsát követi, két vallást fog *meg nem* tartani. Hol van itt az igazság, az észszerüség? Sőt, tudja mit mondok, az ön tanácsa egyenesen erkölcstelen. Mert az a hitetlen zsidó végtére senkinek sem igérte, nyilvános, ünnepélyes fogadást nem tettt, hogy ő hitét meg fogja tartani, de ha az a hitetlen zsidó odaáll és nyilvános ünnepélyes fogadást tesz, hogy ő hiszi ezt meg azt, amit azonban a világért sem hisz, nem hihet: akkor az az uri ember ünnepélyesen hazudik, nyilvánosan hamis fogadást tesz, amivel meg az alapokat rugja el lábai alul, amiken ugy a keresztény, mint a zsidó vallás nyugszik.

Elmondhatnók még, hogy van tán még más valami is, mi a hitetlen zsidót is elszakithatlan szálakkal füzhetné felekezetéhez. Tán nem is sejti, rabbi ur, milyen hatalmas forrasztó szer a közös szenvedés, az évezredes martyrium, a végnélküli, jogtalan bántalom és üldöztetés. Meg e parányi nép be sokra tanitotta az emberiséget, be sokat adott a világnak! És nincs-e abban dicsőség, a kebelt nem büszkén dagasztó érzés-e az, azt mondhatni: megmaradok a gyengébbek, az igazságtalanul bántottak, az enyéim pártján; megmaradok és közremüködöm abban, hogy a félreismert, elnyomott népet megismerni: becsülni tanulják, hogy szabaddá legyen a szabadok közt, ő, ki a szabadságot első hirdette és aki . . . de minek ezt tovább füzni; még megtörténhetnék, hogy hozzájárulunk ahoz, hogy Lichtenstein rabbi tovább is megmaradjon — zsidónak, holott minekünk őszinte óhajunk, hogy a rabbi ur — és ez valóban reá nézve is a legjobb — minél elébb vegye fel a jól megérdemelt keresztséget.

Szabolcsi Miksa.

Még egyszer az „inogó oszlopok.“ A Gabel Jakab szerzette orthodox olvasókönyvek körül komédia kezd kifejlődni, melyet bátran »Szentek tükré«-nek nevezhetünk el, amennyiben bepillantást enged a nagy közönségnek is azon »szentek« és »nagyok« belső világába, kik a tetejében állanak a rombolási munkának, mely a velük nem egy húron pendülőket »a zsidóságtól elszakadt idegen hitfelekezetnek« deklarálta, de valódi és igazi zsidó, aki őket és messiásukat

(Reich Ignáczot, a volt lókupeczet, ki most még inkább az, amennyiben páratlan raffineriával lóvá teszi pártját) elismeri, ha mindjárt rég túltette is magát a zsidóság legfontosabb alaptörvényein. — Olvasóink ismerik az olvasókönyvek affair-jét. Tudják, hogy a nagyváradi és pesti orthodox főrabbik a három hónap előtt a könyvek számára adott roppant meleg ajánló leveleiket két hét előtt »semmis«-eknek nyilvánitották. Nos hát e héten megtudtuk, hogy »Izrael egyik oszlopa« rabbi Kopel Reich, miért vonta vissza ajánlatát, meg azt is, hogy az ilyen ajánlólevelek miként támadnak. **Ehrentheil** *Mórnak, az »Allgemeine Jüdische Zeitung« szerkesztőjének interpellatiójára a pesti orthodox rabbi kijelenti ugyanis, hogy ő tulajdonképpen azokat a könyveket* **meg nem vizsgálta**, *ajánlatát* **tisztán azért** *adta, mert a nagyváradi rabbi ajánlatára támaszkodott. Abban a pillanatban tehát, melyben ez véleményét visszavonta, megsemmisült az alap is, melyen az ő (Kopel Reich) véleménye felépült. — Ha igazat mondott a pesti »oszlop«, akkor oly frivolitással állunk szemben, mely minden más nem »oszlopos« férfiakat megfosztana attól a jogtól, melyet minden karakteres ember mindenkitől követelhet, hogy t. t. szavainak, irásbeli nyilatkozatainak hitelt adjanak. Hogyan? a rabbi ajánló, dicsőitő floskulákkal telitett véleményt mond egy kiadandó könyvről,* **iskolás gyermekek számára kiadandó olvasó könyvről**, *melyet meg nem vizsgált? De ettől eltekintve, nem is igaz, amit ez az »oszlop« állit, és ha mégis igaz, akkor nem igaz az, amit a kérdéses véleményben mondott. A könyvek mellé nyomatott héber véleményt ugyanis azzal kezdi, hogy a neki (Kopel Reichnak) bemutatott olvasókönyv* **Istennek nagyon tetsző munka**. *A rabbi erre elmondja az okokat, aztán igy folytatta: »de ime,* **saját látásom** *után, észrevettem, hogy a nagyváradi »gaon« (dicső)* **is** *jót mond a könyvről stb.« — A pesti orthodox rabbi tehát vagy megvizsgálta a könyvet és akkor nem igaz az »Allgemeine Jüdische Zeitung«-ban közzétett nyilatkozata, vagy nem vizsgálta meg és akkor hamis a vélemény. A pesti »dicső« ezenfelül elismeri, hogy a legfontosabb ügyekre* **látatlanban** *adja a legmelegebb ajánló leveleket. — A komédiának java azonban még csak most következik. Az olvasókönyv szerzője ugyanis nem rabbi ugyan, de határozottan »oszlopocska« ő is. Hisz csak nem rég (t. i. miután a pesti »neológ« zsidó hitközség intézményét képező utteni Chevra-Kadisa iratait, melyekkel a megüresedett titkári állásra pályázott, visszaküldte) füzetet tett közzé, melyben kimutatta, hogy csakugyan »kettő felekezet«. Ez az ur könyvéről tett nehány megjegyzésünkre egy általunk meg nem nevezhető szennylaphan ugy berzenkedett, hogy no! És ime mi történik? Dr.* **Zsengeri** *Samu, ismert fővárosi polgári-iskolai tanár arra a hirre, hogy a pozsonyi orthodox iskola tanitói kara a Gabel-féle könyvet, mint haszontalan férczmunkát iskolájába befogadni nem akarta — mint bennünket Pozsonyból értesitenek — az ottani tanitókhoz levelet intézett, melyben kijelenti, hogy a Gabel-féle olvasókönyvet* **ő szerzette**, *a tanitók nyilatkozatával szemben ennélfogve ő neki kötelessége állást foglalnia. —Uram, Gabel Jakab ur, oh, oszlop az oszlopok közt! a bibliával kérdezem önt: »miért oly kegyetlen tehát a te nagy haragod?«, hisz ön egész ártatlan a könyv megirásában!*

—.csi —.sa.

Révai ur.

Az »Egyenlőség« eredeti elbeszélése. (12)

Irta: **Gonda Dezső.**

— Micsoda? — pattant föl Koromfi. — Nem maradhat, nem jöhet; ma délután, holnap délelőtt, holnap délután? Miért nem mondja mindjárt, hogy az egész héten, egy hónapig, egy esztendeig?! Mi?? Hát ezért fizetek én magának, hogy évről-évre vakácziózzon? Tönkre akar maga engem tenni? Most mikor a legfontosabb levelezések vannak, meg a leltározás, meg a bilánczc, meg a szerződések, most akar kéjutazásra menni? Talán penzionáljam a nagyságos urat?! Hanem maga mindig ilyen nagy ur volt, három nap közül kettőn nem jött el egyáltalában, vagy ha eljött, akkor se jött pontosan —

Ez ugyan nem volt igaz, hanem Koromfi ur túlzott puskapormérge a robbanás perczében nem ismert korlátokat.

— Most meg éppen valami nagy urnak képzeli magát, mióta azt az ostoba könyvet megirta. Az nékem nem imponál. Nem imponál, nem imponál és százszor mondom, hogy azért sem imponál. Azt hiszi, hogy mivel most elmehetne azok közé a naplopók közé, a skriblerek közé, hát már magának minden szabad. Megmutatom, hogy nem szabad. Az én üzletemben én vagyok az ur, itt én parancsolok, én irom a könyvet, én Koromfi Adolf, nagykereskedő! Na! —

Révai talán nem is a viharra gondolt, mely a feje fölött csattogott; mert csak ajkát harapdálta, és egy könyet rejtegetett tüzelő szemhéjával. Alig hallatszott a mit felelt.

— Nem jöhetek, kérem!

— Muszáj!

— Nem jövök, kérem!

— Hallatlan; ezt meri nekem mondani, a jótevőjének, a kenyéradójának? Maga egy vipera, akit a keblemen melengettem. Hálátlan.

— Nem lehet, nem lehet . . .

— De legalább mondaná meg miért?

Révai rávetette könybeborult szemeit a haragjában toporzékoló emberre és egy belső erő lökte ki belőle a szót, hogy mással is közölje, hogy egyedül viselt terhétől a szive össze ne törjön. És mint zokogás szakadt ki belőle:

— Az édes anyám, az édes anyám, az édes anyám halt meg.

Azzal megfordult, s hajadon fővel, zokogva, mint egy bolond szaladt ki az üzletből.

A hirtelen haragú embert józanitóan ütötte homlokon a rettentő szó, a szive egyszerre megsajgott nagy igazságtalanságának tudatától. Néhány perczig szótlanul, tompán bámult a távozott után. Azután egy ötlete támadt, fogta botját, kalapját, az üzletet bezárta a szomszédság nagy csudájára és nekiindult a váczi körutnak — Révai Vilmos lakása felé.

S amint ment, eszébe jutottak, a zsoltáros szavak és önkéntlenül morzsolta félhangosan a prédikátor versét: »Jobb menni a gyásznak házába, mint a vigság csarnokába; ott van a vég és az élő vegye szivére.«

És az élő vegye szivére!

Ez a fenséges, de az előt földig letipró gondolat van meg a zsidó halotti szertartásban. Érezd semmiségedet, ember, mert szemben állsz a megsemmisüléssel, mikor halottad van! Sujtson le a végesség tudata, mikor a végtelen ismeretlenből kinyúl egy láthatatlan kéz és bevonja régióiba azt, aki számodra megszünt lenni. Takard le a tükröket a szobában, mert azokban látod a te hiú hivságod művét. Takard be lepellel a képeket is, mert azoknak a szinei és rajzolásai is ugy el fognak halványodni és mulani, miképen elhalványodik a te arczod, s elváltoznak vonásai az ismeretlen lehellet érintésére Szedd föl a szőnyegeket, mert azok hizelegve hordozzák a te puhálkodó testedet, amelyre keményen fog ráesni a nehéz földi rög. Hasitsd meg a ruhádat, mert mindaz, ami egész van terajtad, millió részből áll és porszemekre szakitja szét a halál ujja. Halottadat burkold be tiszta gyolcsba s fejtsd ki nevének a behimzett betüjét a ruha csücskéből: igy menjen vissza, amint jött, *név nélkül*, része a nagy végtelennek, melynek neve nincsen, vagy legalább ajkadra nem szabad azt venned hiába, és amely minden nevet magába olvaszt. Mert azoknak a neveknek és czimeknek, amiket magatok számára kitaláltatok, csak itt e földön van értelmök, de üres hangokká foszlanak szét a mindenség óriás légdómjában. És ne legyen pazarlás és hivság diadalmenete a halott temetése; koszorutlan, disztelen deszkákban, mint egy faragatlan, fekete gondolában lökjenek ki a végtelen lagunára: a halál vizére. És az élő vegye szivére!

Szivjad be a pusztulás fojtó, nehéz fuvallatát, amint arczodba lehelli; nézzed sötét, rideg árnyékát, ahogy ráborul a szeretett lény halotti ágyára és szemepillájára, a ravatalra, sirföldjére fekete gyászul, áthatatlan takaró gyanánt.

»Jobb a keserüség a mulatozásnál, mert a szivnek keservétől nemesedik a kedély; a bölcsek szive a gyász házában vagyon, mig a balgák szive az öröm csarnokában« . . . .

Lehetetlen azt leirni, ami Koromfi papa lelkét megtöltötte, amig az üzlettől Révai lakása elé ért. A jó öreg ember szivét facsarta érzete a nagy igazságtalanságnak, amelybe gyorsan felforró epéje és a boszankodás, hogy egy irnok akarata ellen erősen imponál neki, ragadta bele. Hiszen éppen azért ment annyira túlságba, mert még haragja hevében is érezte, hogy nem tud föléje kerekedni önönmagában az erős hatásnak, melyet ez az egyszerü, igénytelelen, de mélységes jellem gyakorol reá minden czélzatosság nélkül. Azután a hang, amelylyel a szegény fiu kirohant az üzletből, egészen kiforgatta magából. A hatalmas megindulás is érvényesült benne, amely megrázza az öreg embert, amikor a halál ilyen közelben dobban le előtte. És mindez érzelmeket összevonta egy fájdalmas, de megadó egészbe az ájtatos hevület és lealázkodás, amely oly vallásos embernél, mint Koromfi Adolf, felette természetes volt.

Nemcsak azért lépett be tehát legörnyesztett fejjel Révaiék ajtaján, merthogy a szemöldökfa volt oly alacsony, de mert az imádkozó magábaszállás hajtatott vele fejet a nagy akarat előtt, amelynek tetszett belátogatni a nyomoruságos hajlékba.

Az elsötétitett szobában egy kis olajmécses hintette szét bizonytalan világát a durva pallóra, a kopasz, helyenként vizfoltos falakra, egy öreg kendővel leboritott kis tükörre és a rossz diófaágyra, amely egészen üres volt, ugy, hogy a derékalja-deszkák csupaszon meredtek ki belőle. Az ágy előtt egy kevés szalma van lehintve, azon fekszik összefogott, összekötött lepedőben, egészen bekötve, hogy csak a két térdhajlás és a testnek vonalai nyomódnak ki belőle — Révainak édesanyja.

Irtózatos látvány ez annak, akinek egy egész világát kötözik igy egy lepedőbe; leteszik a durva csomós pallóra az édes testet, amelyhez szeretettel mert csak hozzáérni, amelyet szeretett volna lágy selyembe takargatni; irtózatos látvány annak, de — »*ott van a vég és az élő vegye szivére!*« És Révai áll előtte, összefont karral, szótlanul, merev tekintettel nézvén a lepedőt. De mintha tekintete nem ott állana meg, hanem belemélyedne a vászon rostjaiba, a drága testbe, tovább a messzeségbe, a végtelenbe, ahonnan jött a parancsolat: Révainé, kelj ki immáron szenvedésed ágyából és feküdjél le a kemény pallóra, nehány száll szalmára, mert igy akarom Én, Ura életnek és halálnak!

A szobában pedig két virrasztó asszony tesz-vesz közönbösen a megszokás egyhangu ságával. Az egyik

fehér főkötőt köt fel kissé hosszas, ősz hajára, a másik éppen kényelmes helyet készit magának az elhunyt karos székében. Az imádságos könyvet odateszi maga elé az asztalra, értetlenül duruzsol belőle; közbe-közbe csipvén egyet a nagy fekete burnótszelencze tartalmából.

Koromfi néhány perczig elszoruló szivvel nézi a fájdalmas jelenetet. Azután odalép Révaihoz és a vállára teszi a kezét, azt mondván suttogóan:

— Kedves Révai, bocsásson meg nékem!

Révai csak ránéz. A szemét hamvas fátyollal vonta be a szörnyü fájdalom. Nincsen abban egy szikrája se a meglepetésnek, hogy Koromfit itt látja. Látszik, hogy csak egy gondolat tölti be egészen. Szinte öntudatlan fogja meg főnöke kezét, lesülyeszti a halott felé s azt kérdi tompa, gyötrelmes hangon:

— Hát lehetséges-e ez? Mondja lehetséges-e ez?

(Igen, csak az az egy kérdésünk van abban a pillanatban: lehetséges-e ez?) Koromfi pedig megrendülve vonja magához az irnokot s megcsókolja az arczát kétfelöl:

— Nyugodjék meg, kedves Révaim, ez az Isten akarata.

(Folyt. következik)

Előfizetési felhivás.

Tiszteltelő fizetőinket, kiknek előfizetésük **szeptember 15-én** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megujitani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt —kr
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »
Papok, tanitók és községi hivatalnokok:	
egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“
szerkeszősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczikörut 23. sz.

Hazai hirek.

Anyaghalmaz folytán több czikk és közlemény jelen számunkból kiszorult.

— **A galgóczi királylátogatásról** több tudositás érkezett hozzánk. A sérelem, melyet olyan sokszor nyilt alkalmunk konstatálni, ismét megesett felekezetünkön. A király tanácsosai még mindig ugy gondolkoznak, hogy nem vagyunk mi a felekezetek sorába valók, s ha hódolatunkat kifejezendő Ő felsége elé járulunk, csak annyi joggal tehetjük azt mint akárminő egyesület, vagy társas szövetség. A mellőzés azonban csak kitartásra buzdithat, a sérelem csak az orvoslás szükségességét teszi nyilvánvalóbbá és megjelöli a czélt, melyért küzdeni kötelesség! — A királylátogatás minket érdeklő részét különben a következőkben állitjuk össze: A fogadó bizottságnak, melyben a fő- és alispán, a szombathelyi püspök, az ev. ref. superintendens, a törvényszéki elnök, a galgóczi és zsámbokréti kepviselők meg a tanfelügyelő vettek részt, *Rosenfeld* galgóczi főrabbi is tagja volt. A fogadó bizottság tagjai közül Ő felsége a főrabbit is megszólitotta. — A zsidók küldöttségében a galgóczi orth. hitközség *Deutsch* Bernát elnök vezetése alatt 25 taggal, s a nyitrai dr. *Pereszlényi* Henrik elnökkel élén ugyancsak 25 taggal vett részt. A zsidó küldöttség tisztelgését a többi felekezetétől két más testületé u. m. a katonatisztikaré és Nyitramegye törvényhatóságáé választotta el. — Mikor Rosenfeld főrabbi a tisztelgő zsidóságot Ő felsége elé vezette, mindenekelőtt engedelmet kért, hogy a szokásos áldást elmondhassa Beszédének vonatkozó része a következő:

Császári és apost. királyi felség!
Legkegyelmesebb Urunk!

Legalázatosabb alattvalói hódolattal esedezem felséged legmagasabb engedélyeért, hogy a Mindenható felkentjének láttára, szent vallásunk törvényei által előirt hála imát fedett fővel mondhassam.

Ő felsége erre azt mondta: »kérem«, mire a rabbi igy folytatta: «Dicsértessél Örökkévaló Istenünk, a világ ura, ki dicsőséged részesévé tetted a földi királyt.«

Ő felsége érthető «amen»-jére Rosenfeld főrabbi az alábbi beszédet intézte ő felségéhez:

Mint a galgóczi és nyitramegyei zsidóság képviselői a legmélyebb alattvalói hódolattal jelentünk meg e felejthetetlen perczben, melyben a gondviselés elérnünk engedte, hogy a jogegyenlőség leghatalmasabb védője, imádott királyunk felséges szine elé járulhassunk. Midőn a legodaadóbb hüséggel és határtalan ragaszkodással fejezzük ki alattvalói hódolatunkat, kiapadhatlan hálaérzettel vagyunk eltelve azon gondviselésszerü *jóságért, atyai jóindulatért*, melyet felséged felekezetünk iránt kegyelmesen tanusit és szivünk mélyéből fóhászkodunk a Mindenhatóhoz, hogy felségedet a legjóságosabb és legkegyelmesebb urunkat felséges családjával együtt az emberi kor legvégsőbb határáig egészségben és erőben tartsa meg édes hazánk di-csősége és javára népének boldogitására és felekezetünk üdvére. Éljen Ő felsége, imádott királyunk!

Ő felsége válasza ez volt:

«Jó kivánatoktól kisért hódolatukat kedvesen fogadom és *bizva hű és hazafias érzelmeikben* szivesen biztositom önöket további oltalmamról és kegyelmemről.»

A beszéd után a király a következő kérdéseket intézte dr. Rosenfeld főrabbihoz: »Nagy-e az izr. hitközség? Hány tagból áll?« Körülbelül 300 tagból, felség,» «Van-e templomuk?« «Van, de most uj templomot fogunk épittetni». Van-e iskolájuk stb. Aztán megszólitotta dr

Pereszlényi és Deutsch Bernát elnököket és a deputáczió még néhány tagját. Az udvari ebéden Rosenfeld főrabbi is *hivatalos* volt.

— **Magyarországi gyüjtések az orosz földönfutók javára.** A fővárosban ujult erővel és tulajdonképpen csak most indult meg teljes mérvben a gyüjtési actió. A teendőket a központi bizottság szerdai gyülésén állapitotta meg. — A vidék is ujabb életjelt ad magáról, miként ez alábbi tudósitásainkból kitetszik. — *Nagy-Kanizsán* dr. Neumann Ede főrabbi megrázó szónoklata szolgált a gyüjtés kiindulási pontjául. A legnagyobb tevékenységet a jó ügy körül *Lövy* Adolf fejtette ki. Az eredmény eddigelé 1500 frt. — *Székesfehérvárott* most gyüjtik a segélyfilléreket hontalanná lett hitrokonaink számára még pedig igen szép eredménynyel. Sőt tudtunkkal — Magyarországon — uj gyüjtést is inicziáltak, amennyiben ruhaadományokkal is könyiteni óhajtanak az üldözöttek szertelen szükségleteín. A *Schlesinger* L. utódai czég egymaga 30 uj felöltőt ajánlott fel. Az utánzásraméltó példát, mely egyébiránt Németországban kezdettől fogva divik — valószinüleg országszerte fogják követni.

— **Kettős ünnep** volt f, hó 6-ika a kunfélegyházi statusquo hitközség tagjaira nézve. Mint levelezőnk irja e napon bevonult a község uj rabbija *Adler* Éliás, s az ujonnan épült imaház felavatását is ugyanekkor ünnepelték. A kettős örömre való tekintetből a templomot, mely zsufolásig megtelt, szépen feldiszitették. Az ünnepségen a hiveken felül jelen volt az ott állomásozó altábornok, a polgármester, a honvédtisztikar, a főkapitány, az állami képezdei, városi gymnaziumi tanári kar, a városi képviselőtestület, részvénytársaságok, közintézetek, egyesületek küldöttségei. A szegedi, kecskeméti, nagy-kőrösi, paksi és csongrádi izr. hitközségek szintén küldöttségileg vettek részt. Az uj főrabbi a templomavató és székfoglaló beszédet egyszerre tartotta, mely ugy tartalmával, mint formájával és magyaros szellemével a legkellemesebb benyomást gyakorolta a hallgatóságra. A kántor teendőit *Freund* Márk szentesi kántor végezte s a délelőtti ünnepély a Hymnus eléneklésével ért véget. — Az esti ima alkalmával az uj főrabbi atyja, *Adler* Sándor a hirneves paksi rabbi is szép beszédet tartott a felavatott istenházában. Este 150 teritékü társas vacsora volt, mely hajnali 4 óráig tartotta együtt az ünneplőket.

— **A debreczeni izr. stqu. hitközség rabbiválasztása ügyében** f. hó 2-án történt megállapodás, mely dr, *Balkányi* Miklós hitk. elnöknek leköszönését vonta maga után, az összgyülés f. hó 6-án egyhangulag határozott amennyiben *Krausz* Jakab, halasi orthodox rabbi megválasztatását egyhangulag helybenhagyta és az uj rabbi meghivására a vonatkozó okmányok átadására *Drucker* Mór alelnök vezetése alatt egy Rosenfeld Jakab, Lustig Mihály elő járók és Burger D. József titkárból álló küldöttséget kreált. A küldöttség f. hó 9-én tett eleget küldetésének és Halason tisztelgett az uj főrabbinál. A küldöttség szónoka Drucker Mór alelnök volt, ki lendületes szavak kiséretében nyujtotta át a választó közgyülés jegyzőkönyvét, és a rabbilevelet. A rabbi köszönő szavai után Burger D. József szép magyar beszédet intézett a debreczeni stqu. község uj lelkipásztorához s kérte, hogy siessen körükbe, »hol szeretet és lelkesedés várja, hol a cselekvés és müködés nagy tere tárul eléje s a hol a hit vallás és békeszeretet birodalmát terjeszteni hivatva lesz.« Krausz rabbi azon kérelemnek azonban nem tett eleget, hogy még a nagy ünnepen foglalja el uj állását, mert — hangoztatta magyar válaszában — eddigi hitközségét, mely az által is meg akarta őt továbbra tartani, hogy fizetését felemelte oly összegre,minő a debreczeni dotácziója, nem hagyhatja árván. Krausz Jakab ennélfogva csak a nagy ünnepek után foglalja el állását.

— **Graetz Henriknek temetésén,** mely e hó 10-én ment végbe Boroszlóban, s melyről lapunk jövő számában fogunk beszámolni, az orsz. rabbiszemináriumot Bacher Vilmos dr. tanár képviselte. A nagy halottat előtte való napon hozták át Münchenből Boroszlóba.

— **Egy vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet** ment le a napokban a pénzügyi hatóságokhoz, mely szerint a zsidóknak utólagos anyakönyvezés iránt benyujtott kérvényei s az ez ügyben fölvett jegyzőkönyvek bélyegmentesek. Az anyakönyvi kivonatot pótló hatósági bizonyitványok ellenben annyi ötven krajczáros bélyeggel látandók el, ahány születési, esketési és halálesetet bizonyitanak,

— **A keleti keresk. tanfolyamon,** mely a fővárosban most nyilik meg, a közoktatásügyi minister dt. Kunos Ignáczot a török nyelv tanitásával és a Kelet néprajzi és történeti ismertetésével, Strausz Adolfot pedig a keleti keresk. földrajz előadásával bízta meg. A felügyelő bizottságnak Sterényi József, az ismert ujpesti rabbinak fia is tagja.

— **Dr. Baumgarten Izidort** a budapesti törvényszék alügyészét az igazságügyminister a budapesti törvényszékhez biróvá nevezte ki.

— **A temesvári királylátogatás** alkalmával, mint értesülunk, az összes zsidó hitközségek küldöttségét buziási *Eisenstädter* Ignácz, belvárosi hitk. elnök fogja Ő felsége elé vezetni.

— **A győriek örömünnepe.** Dr. *Fischer* Gyulát a győriek főrabbiját, amint annak idején megirtuk, cseh Pilsenben megválasztották lelkipásztorrá. Dr. Fischer azonban nem fogadta el az anyagilag jól dotált állást, a minthogy ez hazafisága és a kötelékek mellett melyek őt Győrhöz füzik, másként nem is volt várható. Az elannektálási kisérlet meghiusulta folytán — mint nekünk irják — a győriek örömüknek és hálájuknak egyaránt kifejezést óhajtottak adni s mult hó 30-án nagyszabásu ünnepségeket rendeztek. Az ünnepnap dél-

utánján először a pompásan feldiszitett községi tanácsteremben gyültek egybe a mindkét nembeli hivek s lelkipásztorukat küldöttségileg hivták oda. A belépő főrabbit viharos éljenzéssel köszöntöttek, majd ifj. *Schmidl* czukorkagyáros lendületes beszéddel üdvözölte és a győri fiatalság értékes ezüst kelyhét nyujtotta át. A meg-meg ujuló éljenzések és a főrabbi köszönő szavai után az ünneplő közönség átvonult a templomba, hol alkalmi istentiszteletet rendeztek. Sulczer «Ma tovu«-jával nyitották meg az istentiszteletet, utána a mincha ima,majd a 24-ik zsoltárnak *Smulovitz* Adolf főkántor megzenésitésében való eléneklése következett. Aztán az ünnepelt főrabbi lépett a szószékre és remek beszéddel ragadta el a templomot zsufolásig megtöltö hallgatóságot. Végre az «Adon Ólom»-mot adták elő énekkarral és tenorszolóval. — Az ovácziót este 8 órakor banketten folytatták, ahol persze megeredtek a felköszöntők is, melyek közül tudósitónk *Tauber* Károly ügyvédét, dr. *Pfeiffer* Fülöp hitk. alelnökét, *Krausz* Miksa ügyvédét és a főrabbiéit(közülök az ünnepelt tanitójára Pfeiffer Mórra mondottat) emeli ki. A toasztok után oly vig hangulat kerekedett, hogy héber és magyar dalokat énekeltek.

— **Jókai az ő legszükebb hazájában.** A koszorus regényiró mult szombaton otthon járt az ő szülővárosában, Komáromban. Földiei természetesen kitettek magukért, hogy a ritka vendég jól érezze magát közöttük. Hanem hát erről elreferáltak már a napilapok Ami minket, mint felekezetet érdekel, azt egy magán levél alapján a következőkben adjuk: A bübájos tollu regényiró tiszteletére rendezett bankettre a komaromiák ékes szavu főrabbija d. *Schnitzer* Ármin is hivatalos volt, s helyét *Pulay* Géza törvényszéki elnök mellé az ünnepelttől negyediknek jelölték ki. Mikor a főrabbi az ebédlő terembe lépett, Jókai ki már akkor elfoglalta volt helyét, fölállt és feléje tartott. Dr. Schnitzer erre be akarta magát mutatni, azonban a koszorus regényiró nyájasan szólt:«Már van szerencsém. Még nem feledtem el szülőházam emléktáblával való megjelölésének egyik kiváló szónokát.» A toasztok során a kitüntetett főrabbi aztán meghálálta a szeretetreméltóságot. Szombathelyi alispán felköszöntője után, ki Jókait azon az alapon, mert szülőháza «salva quardia» volt a megye számára akart elannektálni, dr. Schnitzer, mint a kérdéses ház jelenlegi szerencsés lakója, olyan remek toasztban reklamálta vissza a regényirót a város számára,hogy a jelenvoltak tetszésnyilatkozatainak se hossza-se vége nem akadt s az ékesszavu főrabbit minden oldalról üdvözölték. — Dr. Schnitzer meghivására Jókai f. hó 6-án meglátogatta a községházát, vagyis azt a helyet is, hol megpillantotta a napvilágot. A ritka vendég d. e. ½ 10-kor érkezett a község házához, melynek kapujában dr.Schnitzer fogadta őt s bekisérte az ülésterembe. Itt az elöljáróság élén dr. *Vásárhelyi* Domokos ügyvéd hitk. elnök csinos beszéddel üdvözölte. Válaszában Jókai azt hangoztatta,hogy egész életén át mindig a felekezetek egyenjogusitásáért küzdött és irt; örül, hogy az elvetett mag oly pompás virágokat nyitott és a zsidóságban mindenütt kiváló magyar hazafiakat lát. Ezután dr. Schnitzer felkérte a költőt, hogy *foglalja el az elnöki* széket,hogy az felavatást nyerjen. A kivánságnak Jókai készséggel tett eleget, s hosszabb társalgás után szivélyes kézszoritásokkal vált meg a vendéglátó község elöljáróságától.

— **Az izr. kézmü és földmives egylet,** mióta dr. Neumann Ármin orsz. képviselő elnöklete alatt áll, igazán örvendetes fejlődésének adja tanujelét mindes egyes alkalommal. A minapi választmányi gyülésen bejelentették, hogy a templomi adományokból ujabban 339 frt folyt be az egylet javára, *Reich* Gabriel 500 frtot hagyományozott rája és *Stern* A. barcstelepi földbirtokos 100 frttal lépett a pártoló tagok sorába. Legutóbb 19 uj tag lépeti az egylet kötelékébe, valamint a szegedi, balassa-gyarmati, alsó kubini és tapolczai hitközségek, továbbá a budapesti férfi és női szabó szövetkezet, és a budapesti órás-szövetkezet is a tagok sorába léptek. — E választmányi gyülésen továbbá 12. növendéket szabaditottak fel és jóváhagyták a végrehajtó-bizottság által legutóbb 38 fővárosi és 42 vidéki születesü szegény, részben árva, összesen 80 növendék felvételét. Az egyletnek jelenleg 300 különféle mesterséget tanuló fiu áll felügyelete és gondozása alatt.

— **A vasárnapi munkaszünet ellen,** mint annak idején jelentettük, a fővárosi keresk. csarnok is állást foglal. A csarnok nemzetgazdasági osztályának f. hó 10-iki gyülésén megtörtént élénk vita után ugyanis elhatározták, hogy a választmány elé a következő ajánlatokat terjesztik: 1) A kereskedelmi miniszterhez a vasárnapi munkaszünetre vonatkozó rendelet gyors megváltoztatása iránt kérelem terjesztendő. 2) a kérvényben indokolva hangsulyoztatandó, hogy a zárórák megváltoztatása érdekében égető szükség az eredeti rendelet intézkedéseinek fentartása, mely kimondja, hogy az elárusitás a 20,000-nél kevesebb lakóval biró városokban d. u. 5 óráig és a nagyobb községekben déli 12 óráig legyen megengedve a törvényes szünnapokon is. 3) A rendeletnek vásáros vasárnapokra vonatkozó része világosan körülirandó azon megjegyzéssel hogy Szt.-István napján mint nemzeti ünnepen,még ha az vasárnapra esnék is, a munkának szünetelnie kell.4) A karácsony előtti vasárnap kiveendő a törvényes szünnapok közül.

— **A pozsnyi izr. hitközség** mely egy stylszerü imaház épitését már régebben elhatározta, ennek helyéül a hosszu utcza és vártelek sarkán fekvő telket választotta ki és a tervek elkészitésével Milch Dénes épitészt bizta meg

Külföldi hirek.

— **Orosz zsidók sorsa.** A belügyminister a nyngoti tartományok kormányzóságaihoz körleveiet intézett, melyben ezeket felhivja, hogy az 1864. julius 10-iki és 1882. május 2-iki zsidó ellenes törvények végrehajtását illetőleg intézkedjenek. A tudósitás szerint, mely augusztus 29-iki keletü, ennélfogva minden akár vétel, akár bérletre zsidóval kötött szerződést *érvénytelennek* fognak nyilvánitani. A Moszkvából kiüzött zsidókat a rendőrség, most arra *kényszeriti*, hogy irásban jelentsék ki, miszerint a várost *saját jószántukból* hagyják el. Woloczyskába egy lembergi jelentés szerint, 40 orosz zsidó menekült érkezett, kiket az osztrák határon nem eresztettek át, s mivel az orosz zsandárok visszatérésüket is megakadályozták, igen kellemetlen helyzetbe kerültek. Végre is hoszabb tárgyalások után a zsandárok engedtek, de csak azon fenyegetés mellett, hogy a következő vonattal Ausztriába küldik a kérdéses menekülőket. — Berlinből jelentik, hogy Bleichröder közbenjárására a birodalmi kanczellár utasitotta a janeirói német követet, hogy az orosz zsidóknak oda tervezett nagy arányu kivándorlást támogassa az ottani kormanynál. A német központi bizottság delegátusai, kik ezt a bevándorlást tervezik, 8 napja időznek Rio-Janeiroban.

— **A Hirsch br. zsidótelepitő társasága,** melynek megalakultáról előző számunkban adtunk hirt, a Times szerint két millió font alaptőkével rendelkezik, melyek 20.000 100 fontos részvenyértéket képeznek. Az alapszabályokat 8-an irták alá, köztük Rothschild lord, sir Goleschmied Julian, Mocatta Benjámin, Caosel Ernő, Cohen Lajos, és természetesen Hirsch br., ki egymaga 19.990részvényt tart meg s a többi aláirók csak egyegy részvényt vállaltak át. A társulat Angliában székel és Europa vagy Ázsia menekülni kénytelen zsidóit uj révbe akarja segiteni, valamint Éjszak- és Délamerika különböző helyein mezőgazdasági, kereskedelmi s más irányu koloniákat fog létesiteni.

— **A kapkodó kivándorlás hátrányai** már mutatkoznak. Egy Hamburgba érkezett newyorki kabel sürgöny szerint ugyanis 86, Éjszakamerikába bevándorolni szándékozó orosz zsidót terve kivitelében megakadályoztak azért, mert *teljesen vagyontalanok voltak.* A hatóság eljárásának alapjául egy körülbelül egy év előtt hozott kivándorlási bill szolgált, melyet ez alkalommal érvényesitetettek először (A napi lapok azon régebbi hire, hogy 28 vagyontalan orosz földönfutó bevándorlását megakadályozták, a valóságnak nem felelt meg) Az eset már most aligha marad egy magában, mi annál elszomoritóbb, mert egy hamburgi jelentés szerint oda az utóbbi hetekben átlag körülbelül 4000 orosz menekülő érkezett, kik mind tengertúlra igyekeznének. A 86 feltartóztatott kivándorlónak különben Hirsch báró sietett segitségére, aki a saját költségén szállittatta őket őket Argentiniába,hol szántóföldet is kapnak.

— **Templomi adományok az orosz zsidók javára.** Egy külföldi felekezeti lapunk azt ajánlja, hogy a küszöbön álló nagy ünnepek alatt, valamint a közbül eső szombatokon a szokásos templomi adományok egy részét az orosz földönfutók segélyezését czélzó actiónak bocsássák rendelkezésére, mert a szükségleteket az eddig befolyt összegek távolról sem képesek fedezni. Az eszme minden esetre megszivelendő s hiszszük, hogy hazánkban is kellő,általános viszhangra talál. Az idézett lap a befolyandó adományokat a német központi bizottsághoz kivánná juttatni, mely azokat nyilvánosan nyugtatná. De hát a közvetitő és nyugtatványozó szerepre, azt hisszük, a magyar központi bizottság is szivesen vállalkozik.

— **Kitüntetés.** Dr. *Mayer* Jakab karlsbadi fürdőorvos a porosz vörös sas-rend IV. oszt. jelvényének elfogadására és viselésére megkapta a felsőbb engedélyt.

— **A moszkvai kereskedők az üldözött orosz zsidók érdekében,** egy moszkvai távirat szerint, kérvényt nyujtottak be a kormányzóhoz, melyben utalnak arra, hogy a zsidók mint közvetitők az orosz ipar és Europa nyugotja között sok eredménynyel működtek. A moszkvai polgárság kezdeményezése azonban alighanem sikertelen marad, mert a «Novoje Wremja», a Pobjedonoszczev és Ignatieff lapja, a kérvény indokait helyteleknek tünteti fel és azt állitja, hogy Oroszországot a zsidók Németország termékeivel elárasztották.

— **Uj kolnioa-terv.** Egy mexikoi hitrokonunk levélben értesiti az «Israelit»-et, hogy a mexikoi kormány 500 orosz zsidó család számara nagy darab jó termő, és egészséges levegőjü földet volna hajlandó átengedni. A földekért a tengertuli köztársaság kormánya ellenértéket nem kivánna, sőt a gyarmatosokat kész volna egyéb kedvezményekben is részesiteni, föltételül szabta azonban, hogy a kolonistáknak igazán hozzáértőknek kell lenniök.

— **A berlini gymnazisták száma** a St. B. Ztg. szerint az utóbbi téli félévben 8248 volt, s 22.5%-jük zsidó. Ennélfogva a berlini gymnáziumokban minden negyedik ötödik tanuló zsidó, ami a lakosság felekezeti viszonyaival összevetve, azt tünteti fel,hogy a zsidók aránylag 4 szer annyian járnak gymnáziumba mint a más felekezetbeliek. A Berlin egyik legjobb vidékén fekvő Vilmos-gymnáziámban a zsidó tanulók aránnyszáma 37.3% volt.

— **A román zsidók** ujabban sok üldöztetésnek vannak kitéve. Az orosz minta utat talált a román kormány intézői közt is. Az initiativát Ceaur Adám képviselő adta meg a képviselőházban tartott zsidóellenes beszédével. Bukarestből jelentik a következőket: Foksaniban egy gyülésen a minap elhatározták, hogy a zsidók kiüzése és az iparnak meg a kereskedelemnek a kezükből való kivétele végett a kormányt megkeresik. A rendőrfőnökök felszólitották az «idegeneket», akik alatt a zsidókat értik, hogy 24 órán belül jelenjenek meg előttük honositási bizonyitványa-

ikkal. Jassy, Copon, Galatu és Szokola elővárosokban, melyek a román fővárostól nem esnek messze, de hivatalosan külön álló városoknak tekintendők, a zsidókat activ katonai szolgálatból kizavarták s emiatt az ezredeket 30%-kal kellett redukálni. Bacan mindennapos látvány, amint a környékbeli falvak és mezővárosok zsidóit rendőrfedezet mellett beszállitják a városba, még pedig orosz minta szerint összekötözve. — A 24 órára szóló kiutasitási parancsok is mindennaposak. Persze a holmikat ennyi idő alatt még elkótyavetyélni sem lehet. A zsidók hát elmennek a polgármestereikhez és rimánkodnak, hogy hát hová menjenek. Egy kis baksis ellenében aztán kegyelmet kapnak. De néhány napi nyugalom után elölről kezdődik a komédia. Uj miniszteri rendeletek és prefekturi parancsok következnek, hogy hát tiz napon belül le is ut, föl is ut. Ujabb futkározások, rimánkodások és baksisok követik ezt, miglen a pénz elfogy és a kiutasitási parancsnak eleget muszáj tenni. Különösen Dorohoiban járják ezek az állapotok. Ott még a gyermekeket sem hagyják békén, 10—12 éveseket 24 órai börtönre vetnek stb Igy irja mindezt a «Lupti» Románia egyik legnagyobb politikai lapja. Egy csernovitzi ujság szerint pedig egyik osztrák és magyar romaniai konzul a román hatóságok önkénykedése miatt nála panaszon járt román alattvalóknak azt adta válaszul, hogy «neki nincsenek ágyui hogy háborut viseljen Romániával a zsidók miatt.»

— **A czárhoz** nyilt levelet intézett egy keresztény iró az orosz zsidók ügyében. A mű, melynek a nyilt levél előszavát képezi »A máglya előtt« (Vor dem Scheiterhaufen) czimmel jelent meg Boroszlóban. E levélben elmondja a szerző, hogy az orosz zsidók 1772. óta jogilag — legalább külsőleg — orosz állampolgárok, sőt Miklós czár alatt egyenesen kényszeritették őket, hogy szorosabban füződjenek az orosz államélethez. E jótékony kényszer hatása alatt, mint ezt egy orosz mondja: »*Egy* anya gyermekeivé, *ugyanazon* ország fiaivá lettek.« Europai hirü emberek, az orosz nemzet ékességei akadtak a zsidók közt. Tiz évvel ezelőtt a németországi antiszemita mozgalmakkal egyidejüleg kezdték elnyomni a zsidó polgárokat, odaszoritották őket a szükrevont határszélekre, megnyirbálták jogaikat, a kitérőket kedvezményekkel biztatták. És mindennek következményei a zsidóüldözések lettek, melyek a szerencétlenségnek, nyomornak, szükségnek egész oceánját ontották e népfaj nyakába. »Felséged kormánya — igy szól a nyilt levél — autokrata, absolut és *állam-kormány* formája ellentétben áll lakosai polgári öntudatával és a század czivilizatorikus szellemével. Korunk népei — még pedig joggal — azt kivánják uralkodóiktól, hogy mint *polgárokkal* s nem mint rabszolgákkal bánjanak velük. A birodalmában garázdálkodó nihilizmus és merénylet-járvány egyedül a nép politikai vágyainak és akaratának, a fejlődést akadályozó, sötét despota törvényhozás által teremtett tényleges állapotokkal való feszült rosz viszonyának gyümölcse.« Hogy ez a járvány a zsidóságra is átragadt, az a járvány nagy elterjedtségnek és természeti reformszükségletek mély meggyökerezésének tanusága. Minden nagyon is tartós és nagyon is látható kormányzás — mondja egy kitünő német vezérszellem — igává, sőt sokszor az emberiség szégyenévé válik. — Felség! Az alkotmányos, lehetőleg szabad, nemzete kulturális erőinek kifejlődését biztositó államformát előbb-utóbb meg kell adnia. Adja ma önként azt, ami holnap már tán nem szolgál rá az ajándék elnevezésre. Az elharapózott zsidóüldözéseknek ön ugyis mihamarabb utját fogja vágni. A nyers erőszakoskodás és elnyomás sohsem járt győzelemmel és térítéssel. — Az uralkodó állása mindenkoron nehéz, felelősséggel teljes és akadályokat szülő. A monarcha füle telefonon nyugszik, melylyel egyetlen beszélő sem nyerhet közvetlen összeköttetést. A feleleteket, melyeket a hangszolgáló cső ad, számtalan, különféle szerkezetü vezetékek és ajkak közvetitik. Ezért követik el oly gyakran a tévedéseket és hibákat még a legjobb uralkodók is. — Az orosz, valamint a német zsidóüldözések, *kárhoztatandó*, szándékosan *meghamisitott* leirásokon és népbolonditáson alapulnak. A tanácsosok, akik felségedet eme méltatlan üldözésekre rábeszélték, tudatlanok, rosszak. Remélem ennak bizonyitására munkám bőven fölér. — Mi németek, ismerünk egy fejedelmet — természetesen csak irodalmunkban — aki egy rettenetes és nyomorult udvaroncza által fölidézett katasztrofában eme kétségbeejtő szavakra fakad: Isten! Isten! Hát nem elég szerencsétlenség sokaknak, hogy a fejedelmek *emberek?* ... *Barátjaikat* még az *ördögöknek* is meg kell szállniok«

— **A haagai segélybizottság**, az amsterdami példáját követve, az orosz zsidók érdekében szintén nyilt felhivást intézett a közönséghez. Hollandia fő és székvárosának legelőkelőbb lapjai, a «Vaderland» és «Dageblad» egész terjedelmében közlik a felhivást, melyből idézzük a következőket: «Szivettépők a hozzánk érkező hirek azon szenvedésekről, melyeknek a szerencsétlenek alá vannak vetve. Elüzve házukból és tüzhelyeiktől, kizavarva otthonukból, ahol évek hosszu során át mindenféle kézmüvet és ipart üztek becsülettel, az orosz kormány megvonja tőlük a lehetőségét annak, hogy magukat és családjukat eltartsák és igy átszolgáltatja őket a kétségbeesésnek és kivándorlásra készteti őket . . .» A segélybizottság, mely csöndben már hónapok óta munkált, Haaga legtekintélyesebb polgáraiból alakult és hogy ama barbár eljárás elitélésének egyhangu kifejezést adjon, *minden osztály, minden felekezet, minden politikai párt és nyilvános testület legkiválóbbjaival* iratta alá a felhivást. A 35 aláiró élén, mint a segélybizottság elnöke Conning-Lifsting, a legfőbb itélőszék alelnöke ötlik mindjárt szembe, az al-

elnök Pollak-Deniel hitk. alelnök. Az aláirások között ott van továbbá Heiligers J. Th. A. kath. lelkész, dr. Moll Ibze, dr. van Gheel Gildem ster, dr. Herman de Ridder, dr. S. de Waard protestáns lelkész, dr. E van Koetsveld udvari káplán és szónok; dr. Berenstein és Rodrigues Pereira rabbik; Heemskerl Azo miniszter, Kappeyne van Capello az első kamara tagja és J. G. Gleichmann a második kamara tagja volt miniszterek, továbbá Pijnaker Hordijk és br. Michiels van Verduijnen, a második kamara tagjai, Hijmans van Wandenoijen, J. Seouk Hurgronje, M. de Bries városi tanácsosok, A Texeira de Mattos igazságügyminiszteri tanácsos, A de Pinto legfelsőbb itélőszéki biró, továbbá irók, ügyvédek, orvosok tanárok. stb.

Füredi 9 kötetes magyar **Machzórja** magánál *a fordítónál* (Kerepesi-út 71) *is kapható*, még pedig préselt vászonkötésben, arany metszettel **5** frtért. Rabbik, tanárok s tanitóknak csak 4 frt az ára. Gyüjtőknek öt példány után a hatodik ingyen jár.

Ifjabb Nagel Otto könyvkereskedésében Budapesten, (Muzeum-körut a Nemzeti szinház bérházában) megjelent és kapható:

Zsidó hit- és erkölcstan középiskolai tanulók számára irta **Halász Nándor** I. rész ára 70 kr. II. rész ára 40 kr.

Zsidó hittani katekizmus Polgári és hasonlófoku fiuiskolák részére. Irta **Halász Nándor** I. rész kemény kötésben ára 36 kr. II. rész kemény kötésben ára 30 kr. III. rész kemény kötésben ára 42 kr. IV. rész kemény kötésben ára 45 kr.

Zsidó hittani katekizmus polgári és felsőbb leányiskolák számára irta **Halász Nándor** I. rész második kiadás kötve 30 kr., II. rész második kiadás kötve ára 25 kr., III. rész, második kiadás kötve ára 35 kr, IV. rész kötve ára 35 kr.

A tisztelt igazgatóságoknak és hittanitó uraknak, kik ezen könyveket iskolákban tankönyvül használni óhajtják, szivesen küld a kiadó kivánatra ingyen tisztelet *példányokat.*

A Füredi-féle Machzor-kiadások.

Alulirott könyvkereskedő czég mely több, mint *egy évszázadon* keresztül áll fenn és az egyedüli könyvárus, mely héber-magyar könyvek kiadására vállalkozik, már 1883-ban adta ki az **»első magyar Machzort«**. A remek fordítást **Füredi** Ignácz képzőtanár, országos nevü iró és a héber-magyar irodalomnak hangya-szorgalmu, fáradhatlan művelője végezte.

Az általános elismerés és tetszés, melyben az első Machzor-kiadásunk részesült*) a kiadót **teljes magyar Machzor«** kiadására buzditá, mely ugyancsak Füredi forditásával 1889-ben indult meg és folyó évi május hóban fejeztetett be *kilencz* kötetben.

A mondottak szerint tehát a Füredi-féle Machzorból kétféle kiadás jelent meg, úgymint: *a*) egy kisebb (szemelvényes) kiadás **3** kötetben olyan terjedelemben, mint a bécsi Mannheimer-féle Machzor; *b)* egy nagyobb **»teljes«** kiadás **9** kötetben, melyben az összes פיוטים és יוצרות megvannak, és ennélfogva a legskrupólozusabb orthodox hitközségben is használható.

Mind a két kiadásból külön-külön kaphatók úgy a ימים נוראים-ra, mint a שלוש רגלים-ra szóló részek.

Amily mértékben Füredi tanár egy minden ízében jeles machzor forditást igyekezett nyujtani, ugyanoly mértékben szándékozik az alulirt könyvkiadó a műnek külső kiállitása által azt szemrevalóvá is tenni. Költségeket nem kimélve, a Machzort új betűvel szedette, és szatinált finom papirra nyomatta. A kötés stilszerü és izléses, úgy, hogy a Machzor külalakja is megfeleljen a minden tekintetben szép tartalomnak.

Alólirt czég mindazonáltal nagyon mérsékelt árakat fog szabni, hogy a mű igy minél szélesebb körben teljesitse vallásos és hazafias hivatását.

A könyvkereskedő, a rabbi, előljáró és kántor urakat, úgyszintén mindazokat, kik a héber-magyar irodalom iránt érdeklődnek, az alólirt könyvkiadó czég teljes tisztelettel kéri, hogy ez ismertetést körükben terjeszteni és a hazafias mesterműnek sikerét biztositani szíveskedjenek.

Löwy M. E. fia
könyvkereskedése Budapesten,
Király-utcza 1. sz

*) Ha mindama elismerő szakvéleményeket, melyeket Füredi tanár ur e Machzor megjelenésekor országos nevü rabbiktól özönével kapott, közölni akarnók, bizvást még egy tizedik kötettel pótolhatnók a már megjelent 9 részt. Legközelebb azonban, ha csak szük kivonatban is, közölni fogjuk nagy részüket. A kiadó.

Fogorvos BARNA Budapest, IV. kerület váczi-utcza 24. szám. Rendel 9—5 óráig.

Pályázati hirdetés.

A győr- és győrszigeti egyesült izraelita hitközség egy kebelében **betöltendő hitközségi titkári állásra ezennel pályázatot hirdet.**

Ezen állás **800 frt évi fizetés, 150 frt évi lakpénz** és az ezen állásnál szokásos mellékjövedelmekkel van javadalmazva.

Oly izraelita vallásu és kifogástalan előéletü pályázók, kik egy hitközségi titkári hivatal betöltésére a kellő minősitést birják, a magyar és német nyelvet szóban és irásban teljesen uralják, folyó 1891. évi október hó 20-ig intézzék a szükséges bizonyitványokkal felszerelt magyar és német nyelven sajátkezüleg irott ajánlatukat **Nagel Benő hitközségi elnökhöz Győrött.**

Jogtudók előnyben részesülnek és az utiköltség csak a szerződöttnek lesz mégtéritve. A hivatal 1892. évi január hó 1-én elfoglalandó.

Győrött, 1891. évi augusztus hóban.

A közgyülés megbizásából:

3—3 **Nagel Benő** s. k., hitközségi elnök.

Pályázat.

A fogarasi izr. négyosztályu elemi iskolánál egy 400 frt évi fizetéssel javadalmazott rendes tanitói állomás azonnal betöltendő. A megválasztott a hitközségi jegyzőséget is köteles vezetni, miért külön 100 frt évi fizetésben részesül.

Pályázótól megkivántatik, hogy tanitói képzettségét, korát, családi állapotát, valamint a héber tudományokban való szakavatottságát és eddigi előéletét feltüntető okmányait, vagy azoknak hiteles másolatait kérvényéhez mellékelje és hogy a magyar és német nyelvet szóban és irásban teljesen birja.

A véglegesités felett az első próbaév leteltével fog határozat hozatni.

Pályázati határidő f. évi szeptember hó 15-ike.

Fogaras, 1891. évi szeptember hó 1-én,

Jordán Sándor
2—2 rabbi, mint iskolaszéki elnök

Pályázati hirdetés

tervrajzok- és költségelőlrányzatra.

A nagyváradi Czion templomegylet Nagyváradon a nagypiacztéren létező 3534.28 m² nagyságu telkén, egyházi és iskólai czélokra szánt épületet akar emelni s e czélból nyilvános verseny utján kiván tervrajzhoz és költségvetéshez jutni.

Az épület körülbelül 100.000 frtra előirányozható.

A viszonylagosan legjobb tervrajzért és költségelőirányzatért **300** = *háromszáz* o. é. forint dij biztositttatik s e dijért a tervrajz az egylet tulajdonává válik.

A tervrajzok és költségelőirányzatok, melyek jeligével ellátandók, a tervező nevét tartalmazó, ugyanazon jeligével jelzett, zárt boritéku levél kiséretében legkésőbb f. é. oktober 31-ik napjáig bezárólag alulirt egyleti elnökhöz küldendők be.

Pályázni szándékozók felkéretnek, hogy a beépitendő telek tervrajza és az épitési programm iránt az egyleti titkár: *Váradi* Mór ügyvéd urhoz fordulni sziveskedjenek, ki azokat kivánatra azonnal elküldendi.

Nagyvárad, 1891. szeptember 1-én.

Adler Ignácz
kir kereskedelmi tanácsos, a nagyváradi
1—2 Czion templom-egylet elnöke.

TELEFON FELTALÁLÓK!
Uj találmányokra kieszközöl és értékesit minden államban.
SZABADALMAKAT
védjegyek, minták és mustrák belajstromozását eszközli
BERGL SÁNDOR
első budapesti szabad. és műszaki irodája
Budapest, VI., Andrássy-ut 30.

A KORFUIAK KIZÁRÁSÁVAL
a legszebb minőségü
ESZROGOKAT (אתרוגים)
mint minden évben, ugy most is egyenesen a forrásból rendeltem meg és nálam már a legközelebbi napokban kaphatók lesznek. Kiküldöttem tudósitásai szerint különösen a hires
gennai (jenevéser), **portugizi, rivieri** és **korsikai**
fajták sikerültek nagyon szépen ez esztendőben ;miért is ezekből nagy mennyiséget rendeltem meg, miket az illető kertészek **választás nélkül** leszednek, az illetékes főrabbiság felügyelete alatt (miről elismervényeket הכשרים mellékelnek) saját dobozaimba csomogolnak s egyenesen hozzám juttatnak el.
Akik **szentföldi eszrogokra** reflektálnak, tisztelettel kérem, sziveskedjenek ezt vélem tájékozás végett mielőbb tudatni és rendeléseik iránt nyilatkozni.
Árak dobozonként:
portugizi á 25 darab **55** forint | rivierai á 25 darab **31** forint | korsikai á 25 drb **22** frt **50** kr.
Pálmák (לולבים) **dobozokban:** genuai pálmák á 25 darab **15** frt.
A megrendelésekkel együtt a megrendelt áru értékének felét tessék alanti czimre beküldeni, a másik fele utánvétetik.
HARTSTEIN IGNÁCZ, Nyiregyháza.

Univ. Med. Dr. RENNER

vizgyógyintézete

Budapest, VII. kerület, Valero-utcza 4. sz.

Az intézet (mely 18 év óta fennáll, a **Hidrotherapia** minden modern eszközeivel van ellátva és szakszerü kezelés mellett ugyanott sikerrel gyógyithatók:

1. A legkülönfélébb idegbajok: **Hysteria, Hypochondria, Melancholia, álmatlanság** stb.
2. Vérkeringési zavarok: **szédülés, vértorlódás, vérszegénység, hószám-zavarok** stb.
3. Az emésztési szervek betegsegei: **gyomorbélhurut, székrekedés, a belek renyhesége, puffadtsága, hasbeli pangása** stb,
4. **Rheuma bajok és általános gyengeségek**

Benlakók és bejárók felvétetnek.

TELEFON

Legujabb szabadalmazott

CLOSETT-ÜLŐK

önmüködő záróval, emaillirozott, öntött vasból való csészével, megakadályozzák a **légvonatot** és **ártalmas kigőzölgéseket,** melyek által a betegségek leginkább bekövetkeznek. — Ára darabonkint fényezett ülődeszkával 10 frt, fényezettennel 9 frt. — Szétküldés utánvéttel. — Sok ezer már sikeresen van használatban

WOLF SOMA

budapesti vasbutorgyáros raktárából

(Dorottya-utcza 2. sz.)

Nem korfui hanem jaffaí אתרוגים-t fogunk az idén szállitani; mert néhány jaffai kertészszel jelentékeny szállitmányokra eszközöltünk alku-kötést és ennélfogva azon helyzetben fogunk lenni, hogy elegendő

אתרוגים ולולבים במקה השוה-ל

bocsájthatunk áruba.

Tisztelt vevőink sziveskedjenek e czélból hozzánk

STERNBERG és TSA,

Budapest, Rombachutcza 16.

czimen fordulni. Azok ellenben, akik egyenesen Triestből kivánják az árut indittatni, sziveskedjenek megrendeléseiket: **Sternberg bei Herschler Triest, Alte Börse** czimre küldeni.

Czégünkre vonatkozó tudakozódásokra Magyarországon minden rabbi szivesen ad felvilágositást.

KIVONAT

GICHNER SIMON és FIA

paplangyárosok, kárpitos és diszitők

BUDAPEST, ERZSÉBET-KÖRUT 22.

Árjegyzékéből:

1 drb	creton paplan	1.70 kr.
1 drb	vörös nouge paplan	2.—
1 »	satin cachemir paplan	3.40 kr.
1 »	atlasz cachemir paplan	4.40 »
1 »	atlasz paplan	8.50 »
1 »	lószőr matracz	10.—
1 »	lószőr matracz 3 részben	14.—
1 »	Crin de afrig matracz	6.—
	három részben	8.—
1 drb	tengeri matracz	4.50 kr
»	három részben	6.50 »
1 »	ablak tunisz-függöny	2.80 »
1 »	asztal- 2 ágyteritő bouret	7,50 »
1 »	asztal- 2 » prima »	9.50 »

Vidéki megrendeléseknél kérjük a postaköltséget előre beküldeni. — **Kereskedők előnyben részesülnek.** — Nem tetszés esetén az árut kicseréljük, vagy a pénzt vissza küldjük.

Zsidó ujévi **köszöntő-kártyák** német és héber szöveggel a legfinomabb kivitelben; finom és olcsóbb fajták.

Ez évben rendkivül érdekes, tréfás és komoly ujdonság.

25 drb. kizárólag trefás és pompás fantasie-kártya . . . . . 2.50 kr.
25 drb. jó fajta . . . . . 1.50 »
50 » » » közvetitő kereskedők részére 1.50 »

Szétküldés a pénz előleges beküldése mellett dijtalanul

5 frton felüli vásárlóknak — de csak közvetitő keres kedőknek 10%

Marcus Silberstein, Papier-Niederlage

2—4 Wien, II./3 Lilienbrunngasse 18.

Kohn Arnold

gazdag sirkőraktárát

(Váczikörut 14, szemben az Andrásy-ut torkolatával

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállitás szomoru kötelességét kell teljesiteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezeskedik a czég jó hirneve.

Szombaton és ünnepnapokon zárva.

Nyomatott Burián Mórnál Budapest. Váczi-körut 10, Marokkóiház